

Σεμ. 2 (28 Φεβ.) Αναξίμανδρος: ποιες αρχές διέπουν τον κόσμο;

Γενικές πληροφορίες

Μίλητος, 610-540 π.Χ., πρακτικές ανακαλύψεις (χάρτης, ωροδεικτικά όργανα).

Πραγματεία *Περί φύσεως* (στερεότυπος τίτλος), περιεχόμενο (η δημιουργία, εξέλιξη και δομή του κόσμου, η αστρονομία, οι αρχές που διέπουν την κοσμική λειτουργία).

Διάκριση ανάμεσα σε αποσπάσματα (αυτολεξεί ή παραφρασμένα σπαράγματα του έργου) και μαρτυρίες (σύντομες έμμεσες αναφορές από μεταγενέστερους συγγραφείς).

Πηγές: Αριστοτέλης και Θεόφραστος (πρώτοι ιστορικοί της φιλοσοφίας), δοξογράφοι (συστηματική καταγραφή και περίληψη των γνώμων που διατύπωσαν παλιότεροι φιλόσοφοι για συγκεκριμένα ζητήματα), υπομνηματιστές (σχολιαστές αριστοτελικών κειμένων).

Εξηγητικά μοντέλα

1. αντίθετα ζεύγη (σύγκρουση ή συμφιλίωση), π.χ. νύχτα-ημέρα, γη-ουρανός, θερμό-ψυχρό.
2. αναλογία, χρήση οικείων εικόνων και εννοιών για να κατανοήσουμε το αφανές και άγνωστο (βιολογικό, τεχνολογικό, πολιτικό και μαθηματικό μοντέλο).

Το άπειρον ως πρώτη αρχή

1. Είναι απεριόριστο σε έκταση.
2. Δεν έχει χρονική αρχή και τέλος, όπως οι αθάνατοι θεοί.
3. Δεν έχει κάποιες συγκεκριμένες ιδιότητες που μπορούμε να τις προσδιορίσουμε με ακρίβεια και άρα η σύστασή του παραμένει άγνωστη.
4. Κυβερνά και περιέχει τα πάντα.
5. Βρίσκεται σε διαρκή κίνηση και εκκρίνει περιστασιακά κάποιο είδος σπέρματος.

Κοσμογονία

1. Έκκριση γόνιμου που αποχωρίζεται από το άπειρον και περιέχει το θερμό και το ψυχρό.
2. Η φωτιά (θερμό) περιβάλλεται από νεφελώδη αέρα (ψυχρό) όπως ο φλοιός περικλείει το δέντρο.
3. Ο πυρήνας σταδιακά συμπυκνώνεται, σχηματίζοντας τη γη, και γίνεται έκρηξη υπό την πίεση των αντίροπων δυνάμεων.
4. Η φωτιά διασκορπίζεται γύρω από το κέντρο, δημιουργώντας τρία στεφάνια, που είναι περιτυλιγμένα από νεφελώδη αέρα.

Η συμμετρική οργάνωση χώρου

Αναλογία 3:1 διαμέτρου και ύψους γης.

Συμμετρική απόσταση ανάμεσα στα ουράνια στεφάνια που κινούνται οι αστέρες, η σελήνη και ο ήλιος, 9 ή 10 ... 18 ή 19 ... 27 ή 28 διάμετροι γης αντιστοίχως.

Πρβ. Ησίοδος για τη συμμετρική απόσταση ανάμεσα στη γη, τον ουρανό και τα Τάρταρα.

Νέα οργάνωση αστικού ιστού: αγορά στο κέντρο, κατανομή τάξεων σε συγκεκριμένους χώρους, αίτημα για ισονομία.

Γη στο κέντρο του κόσμου (αρχή αποχρώντος λόγου):

1. Αν η γη μετακινιόταν προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση, παρά προς κάποια άλλη, θα υπήρχε κάποιος λόγος.
2. Η γη βρίσκεται σε ίση απόσταση από την περιφέρεια του κόσμου.
3. Επομένως η γη δεν έχει κάποιο λόγο να μετακινηθεί από το κέντρο του κόσμου.

Οι κόσμοι και η τάξη του χρόνου

Το άπειρον είναι η πηγή δημιουργίας και επιστροφής των πάντων. Αν ένας κόσμος δημιουργήθηκε στη Μίλητο το 540, τότε άλλοι παρόμοιοι κόσμοι θα δημιουργηθούν σε διαφορετικά μέρη και χρονικά διαστήματα. Η διαδικασία διέπεται από ορισμένες αρχές:

1. Καθετί που γεννιέται επιστρέφει στην πηγή γέννησής του και φθείρεται.
2. Η διαδικασία ακολουθεί τη φυσική αναγκαιότητα.
3. Η αδικία (είτε ως δημιουργία είτε ως υφαρπαγή ενός μεριδίου που ανήκει στο αντίθετο) αποκαθίσταται με την τιμωρία του παραβάτη και την αποκατάσταση του αδικημένου.
4. Η δικαιοσύνη αποκαθίσταται σύμφωνα με την τάξη του χρόνου.

Το απόσπασμα μπορεί να περιγράψει (a) τη σχέση του απείρου με τα δημιουργήματά του, δηλαδή τους άπειρους κόσμους που γεννιούνται και φθείρονται σε τακτά χρονικά διαστήματα εντός της απέραντης έκτασής του απείρου, ή (b) τις αμοιβαίες αδικίες και αποζημιώσεις κατά τη διαμάχη ψυχρού και θερμού εντός του κόσμου (κοσμογονία, διαδοχή μέρας και νύχτας, κύκλος εποχών). Αν ισχύει το (a) η αυτόνομη ύπαρξη εντός του απείρου είναι μια μορφή αδικίας. Αν ισχύει το (b) τα κοσμικά φαινόμενα αντανακλούν ένα είδος διαμάχης με υφαρπαγή μεριδίων και αποζημιώσεις. Ανεξάρτητα από το ποια είναι η ορθή ερμηνεία, καθίσταται σαφές ότι ο Αναξίμανδρος δεν αναφέρεται στον ρόλο κάποιου θεού-δημιουργού (αντιθέτως αποδίδει θεία χαρακτηριστικά στο άπειρον) και προκρίνει ένα διαφορετικό εξηγητικό μοντέλο από αυτό του Ησίοδου (Χάος, γενεαλογία θεών).